

Forskningsartikel

Är akademisk frihet patriarkal?

Antigenusmobilisering och akademisk frihet i en svensk kontext

Lena Martinsson

The article examines a radical right-wing mobilization in which gender studies as well as gender mainstreaming, LGBTQI and anti-racist work in academia are perceived as threats to academic freedom. The study shows how right-wing conservative politicians, with their own gender-conservative policy, not only want to control the discipline of gender studies but hope to exclude it from the university altogether. According to such politicians, academic freedom should not apply to gender researchers. The study also follows an academic organization working for academic freedom and conservative student movements. Women and female students are singled out as a danger to the university as such, while people are mobilized against gender studies, its researchers, teachers and students. The article discusses the meaning of academic freedom, the importance of politicians not weighing into such debates, as well as the importance of academic freedom to include people with different bodies and experiences. The article ultimately argues that ideology does not stand in opposition to objectivity and truth-seeking.

Keywords: anti-gender, academic freedom, Sweden, agonistic science policy

---

I artikeln undersöks en radikal högermobilisering där genusvetenskap liksom jämställdhetsintegrering, hbtqi- och, antirasistisk arbete i akademien uppfattas som hot mot den akademiska friheten. Studien visar hur högerkonservativa politiker med en egen genuskonservativ politik, både vill styra över ämnet genusvetenskap och exkludera det från universitetet. Den akademiska friheten gäller inte genusforskare. Studien följer även en akademisk organisation som arbetar för akademisk frihet samt konservativa studentrörelser. Kvinnor och kvinnliga studenter pekats ut som en fara för universitetet och man mobiliserar mot genusvetenskap, dess forskare lärare och studenter. I artikeln diskuteras även innebörden av akademisk frihet, vikten av att politiker inte intervenerar, att människor med olika kroppar och erfarenheter får ta del av den, och att ideologi inte står i motsättning till saktighet och sanningssökande.

Nyckelord: antigenus, akademisk frihet, Sverige, agonistisk vetenskapspolitik

---

Titeln på den här artikeln, "Är akademisk frihet patriarkal?" är en parafra på Gavan Titleys boktitel *Is free speech racist?* (2021). Boken undersöker talet om att yttrandefriheten är hotad för att man inte längre får säga "vad man vill". Titley konstaterar att denna oro för vad som får och inte får sägas ofta upprepas specifikt i relation till vad som kan sägas om ras och synliggör hur yttrandefrihet har blivit en del i mobilisering på den yttersta högerkanten. I den svenska kontexten ser vi idag liknande tendenser i relation till genus, där frågor om jämställdhet, genusforskning och akademisk frihet återkommer inom ramarna för en pågående radikal högermobilisering. Syftet med denna artikel är att studera denna mobilisering, vad som inom den görs till problem som behöver tas bort och hur

förståelsen av universitet, forskare och kunskap formas genom en antigenusdiskurs om akademisk frihet. Jag har genomgående arbetat med tre frågeställningar: Vem får, enligt denna logik, vara på universitetet? Vilken kunskap exkluderas? Vilken kollektiv identitet eller "vi" skapas i mobiliseringen?

Jag argumenterar för att det med denna mobilisering följer föreställningar om vad ett universitet och vad en forskare ska respektive inte ska vara och vilken kunskap som ska räknas och göras giltig. I denna kamp om hegemonin exkluderas kunskapsområden och värden som länge betraktats som centrala för utvecklingen av demokrati, såsom kamp mot orättfärdiga hierarkier, jämställdhet och tillgång till universitet. Materialet utgörs av rikspolitiska dokument och

politikers debattinlägg, samt onlinematerial producerat av en akademisk organisation samt en konservativ studentrörelse.¹

Forskningsssammanhang

Etnologen och genusforskaren Britta Lundgren har återkommande studerat hur hierarkier gjorts, normaliserats och varit uteslutande, men också hur de överskridits och utmanats. I den här artikeln är det hennes studier av myndigheter i allmänhet och universitet i synnerhet som fått betydelse. I sin avhandling om postverket (1990) visar hon hur hierarkier formades genom markörer som titlar och kläder men också hur kvinnor till och med uteslöts ur det hierarkiska bygget. I texten ”Kön och genealogi i etnologisk ämneshistoria” (1996) undersöks universitetet och hur kvinnor exkluderades respektive inkluderades i den etnologiska disciplinen. Även här närstuderar Lundgren praktiker men nu i form av exempelvis referenshantering och att långsamt uteslutas genom att inte räknas in. I texten ”Limpan i radiogrammofonen – eller En berättelse om akademien” (2020), är det Lundgrens egen väg in i akademien med dess högt normaliserade hierarkier som fokuseras. Hennes forskning om hierarkisering, exkludering och skapandet av tillhörigheter har varit vägledande för artikelns frågeställningar och syftesformulering.

Kampen för jämställdhet och hbtqi-rättigheter och mot rasism runt om i världen ifrågasätts på ett sätt som måste betraktas som ett radikalt brott mot en tidigare transnationell kamp för ökad demokrati, en kamp där också kritisk forskning varit viktig (Graff & Korolczuk 2021). Elzbieta Korolczuk visar hur ultrakonservativa rörelsers utvecklade epistemiska strategier som delegitimerar, och därmed exkluderar, genusforskarens och feministers kunskapsproduktion. De skapar även en egen ”anti-genuskunskap” som normaliserar genom att knyts till mänskliga rättigheter (2020). Likt Korolczuk har en rad forskare visat hur antigenusrörelsens ideologi och retorik relateras till varierande nationella, religiösa och sekulära kontexter som på olika sätt avproblematiserar det brott i tänkandet som skett (Grzebalska, Kovatz & Pető 2017; Kuhar & Paternotte 2017; Gunnarsson Payne & Korolczuk 2021). Det är inte minst intressant hur ideologin artikuleras med föreställningar om nationella identitetsmarkörer som jämställdhet i exempelvis Skandinavien (Sager & Mulinari 2018; Norocel 2018, Siim, Saarinen & Krasteva 2019, Martinsson & Ericsson 2022). Även akademisk frihet har blivit en viktig fråga i mobiliseringen.

Teoretiska utgångspunkter

En viktig utgångspunkt i denna studie är Ernesto Laclaus och Chantal Mouffes (1985) iakttagelse om att när politiska visioner och kollektiva identiteter formas hamnar det som inte anses höra till, såsom åsikter,

perspektiv - eller som i det här fallet, vissa vetenskaper och kroppar - utanför. Att tänka politisk handlar, skriver Mouffe (2013), om dimensioner av radikal negativitet. Hoppet om en politisk konsensus utan exkluderingsprocesser måste överges. Att exkludera ska alltså i linje med detta inte förstås som en udda diskursiv strategi. Det viktiga är inte exkluderingsprocesserna i sig, utan frågan om vad som formas och görs genom dessa exkluderingsprocesser (Mouffe 2018). Exkluderingsprocesserna kan vara antingen *antagonistiska* och alltså syfta till en form av utplåning, eller *agonistiska*, vilket innebär att man kan förstå varandra som politiska motståndare (Mouffe 2013). I linje med detta har jag också valt att tänka mig en antagonistisk respektive agonistisk forskningspolitik och vetenskapssyn, där den senare lyfter fram vikten av en pluralistisk kunskapsförståelse medan den förra utgår från existensen av *en* objektiv sanning och förkastar resten. I linje med detta intresserar jag mig också för hur olika diskursiva strategier, alltså konstruktioner som syftar till att övertyga bland annat genom att exkludera eller knyta an till en stark normativ princip, som akademisk frihet, (jfr Korolczuk 2020), skapar politiska subjektiviteter och kan bli mobiliserande. Den rörelse jag fokuserar har blivit till som ett ”vi” bland annat genom att förstå sig som exkluderade ur en dominant ”politiskt korrekt” världsordning. Detta *vi* formas dock också av deras *egna* diskursiva exkluderingsstrategier. När de exkluderar exempelvis kritisk forskning och hävdar att vissa grupper – vissa kroppar – är en fara för universitetet, så utvecklas också diskurser om vad den normala forskningen och forskaren är och bör vara. Denna typ av exkluderingsstrategier förstår jag som uttryck för en antagonistisk hållning, snarare än en agonistisk.

Exkluderingsprocesserna måste också sättas i relation till andra politiska kamper. Jämställdhet eller breddad rekrytering kan till exempel begripliggöras som en politisk vision som ska inkluderas i universitetets verksamheter. I antigenusdiskurserna, som bland annat formats i kontrast till jämställdhetsintegrering, framstår denna istället som en fara för universitetet och den akademiska friheten och bör därför exkluderas (Mouffe 2013).

Material och insamlingsmetod

Mycket av antigenusrörelsens mobilisering sker på nätet. Konkret arbetar jag därför med digital multisited ethnography (Marcus 1995; Pink et al. 2016). Metoden används för att studera gemenskaper, politiska rörelser eller diskurser som inte kan begränsas till enskilda lokaliteter, och som rör sig mellan olika fysiska platser, och digitala plattformar som exempelvis Youtube, bloggar, hemsidor, Instagram, Facebook. En utmärkande del av metoden är att *följa* processer, rörelser eller diskurser och fråga: Vad händer nu? Hur gick det till när mening försköts här? (Marcus 1995; Pink et al. 2016).

En första materialkategori utgörs av motioner, lagar och debattartiklar skrivna av folkvalda som förhåller sig

¹ Artikeln har skrivits inom ramen för projekten *En etnografisk studie av antifeminismer: idéer, identiteter och politiska praktiker i Norden*, VR 2020-04164, samt *Technact VR 2018-03869*

på olika sätt till akademisk frihet, allt publicerat på riksdagens och regeringens officiella hemsidor. En andra materialkategori är onlinematerial från stiftelsen Academic Rights Watch (ARW) som under ett decennium fokuserat på frågan om akademisk frihet och problemet med krav på jämställdhet som finns på universitet. ARW använder Youtube, har egen blogg och skriver debattartiklar. Den tredje materialkategorin är onlinematerial från tre konservativa studentorganisationer på yttersta högerkanten i Norden. Dessa organisationer återfinns bland annat på Youtube, Facebook, Instagram och hemsidor på nätet. Föreläsningar och paneldiskussioner spelas in, det tas bilder och skrivs kommentarer. Även i dessa sammanhang diskuteras akademisk frihet i relation till jämställdhet och genusvetenskap.

De tre materialkategorierna återfinns alltså på skiftande samhällsliga nivåer men är inte separerade från varandra utan kan sammantaget förstås som en sammanhängande rörelse. De upprepar liknande diskurser om genusvetenskap och akademisk frihet. På ett konkret plan har en av studentorganisationerna genom sin ordförande täta kopplingar till det etnonationalistiska partiet Sverigedemokraterna (SD). ARW har kopplingar till det liberalkonservativa partiet Medborgerlig samling (ARW 2018). Man bjuder in varandra till konferenser och videointervjuer.

Partipolitisk debatt

Det finns en ambition i den högerradikala rörelsen i Sverige och internationellt att rensa ut vissa vetenskaper och forskare från universiteten (jfr Mulinari & Neergaard 2014; Graff & Korolczuk 2021). I Sverige är det, förutom SD, också Medborgerlig samling som är särskilt tydliga med att de vill få bort ämnen som genusvetenskap. SD har en genomgående konservativ genuspolitik, med traditionella heteronormativa familjevärderingar och en uttalad ovilja att verka för ökad jämställdhet i förskolor, skolor och universitet (t.ex. Jomshof 2014; Rubbestad m.fl. 2019). SD vill samtidigt framstå som rationella, sekulära och moderna bejakare av frihet (Norocel & Petterson 2021). I linje med detta säger de sig vara måna om den akademiska friheten, men denna omsorg gäller inte genusvetenskap. På sin hemsida kan man under rubriken "Forskning" läsa:

Vi värnar forskarnas akademiska frihet. Forskningen ska i huvudsak vara fri från statlig styrning, men det ska ställas hårdare krav på vetenskaplighet vid till exempel forskning inom genusområdet (publicerat 3 maj 2020).

Att forskning ska vara fri från statlig styrning är givet. I citatet ovan poängteras dock att det ska ställas hårdare krav på "genusområdet" (se även Jomshof m.fl. 2014; Rubbestad m.fl. 2019). Frihet från politisk inblandning gäller alltså enligt denna logik inte genusfältet. Eftersom dessa aktörer ser genusforskning som icke-vetenskaplig legitimerar de i det här fallet politisk inblandning (som

de annars säger sig verka emot). Denna exkludering kan få konsekvenser för hur den tänkta normala vetenskapen och forskaren ska vara. Om politiker tar sig rätten att definiera vad som är och inte är vetenskapligt är detta ett hot mot den akademiska friheten i stort.

Ytterligare ett exempel på viljan att begränsa genusforskningens akademiska frihet utgörs av en motion av Tobias Andersson, SD. Redan motionens namn "Stoppa finansieringen av genusteori inom högre utbildning" tydliggör att akademisk frihet inte ska gälla alla. Efter en inledande redogörelse för att genusvetenskap och genuspedagogik har en bakgrund i "feministteori och feministaktivism" skriver Andersson:

Med hänsyn till ovanstående information är det uppenbart att genusvetenskap och genuspedagogik är politiskt och agendasättande samt att rötterna härstammar i politisk feminism och marxism. Vi som är av uppfattningen att högskolor och utbildningar bör hållas fria från agendasättande ideologier och politik bör därför rimligtvis förkasta genusperspektiv och genuspedagogik som delar i undervisningen.

Givet den utgångspunkten borde därför inga medel tilldelas denna indoktrinering byggd på politiskt falska grunder. I praktiken borde inte olika utbildningar med huvudfokus kopplat till genusteori finansieras av statliga medel och dess existens inom ramarna för övriga ämnesområden bör undvikas i högsta möjliga mån. (Andersson 2019)

Motionen vill ha bort genusteori och genusvetenskap eftersom de anses bygga på "politiskt falska grunder". Denna demonisering av ämnet leder till slutsatsen att sådan forskning och utbildning inte längre bör finansieras av statliga medel (Mulinari & Neergaard 2014). Enligt en anti-genuslogik anses ämnet inte vetenskapligt nog eftersom det är ideologiskt, vilket leder till att det avlegitimeras (Korolczuk 2020). Genom att göra genusvetenskap till det ideologiska, indoktrinerande och falska så blir också SD:s familjepolitik och den position som Andersson talar utifrån framställd som neutral och normal.

Ett liknande exempel kommer från en debattartikel med namnet "Stoppa genus indoktrinering" i nätorganet *Altinget* skriven av fyra Sverigedemokrater, alla ledamöter i utbildningsutskottet:

Vi anser att den genusindoktrinering som systematiskt förekommer i högskolevärlden är både kostsam och har en tveksam vetenskaplig grund. Vi har därför i vår senaste budget räknat bort anslaget till Sekretariatet för genusstudier. Vitt skilda områden tvingas föra in genuspedagogik i sina kurser, tvärt emot akademisk- och undervisningsfriheten. Var sak har sin plats, varje teori blir relevant i något sammanhang. Dock strider det mot all logik att som

student läsa om genusforskning på en kurs som helt och hållet saknar kopplingar till ämnet. [...]

Vi ser en sorglig utveckling inom den akademiska världen, där genuspedagogik och genusforskning alltmer tar formen av en överideologi, som styr och påverkar övrig akademisk verksamhet. Påtryckningar i form av tilldelade medel och annat har tvingat in denna ideologi i allt fler skrymslen inom högskolevärlden. Det är för oss solklart att denna genusedologi, som felaktigt och missvisande verkar under beteckningen ”jämfästldhet”, också innebär en politisering av den akademiska verksamheten. Som sådan inskränker den även lärosätenas frihet såväl som undervisningsfriheten för enskilda akademiker.

(Reslow, Stenkvis, Rubbestad & Grubb 2019)

I såväl Anderssons motion som i debattartikeln är utgångspunkten att ideologi inte kan förenas med vetenskap. De ges istället mening genom att göras till varandras motsatser (Johansson Wilén m.fl. 2021). Denna föreställda motsättning är utmärkande för konservativa antigenusrörelser (se Gunnarsson & Tornhill 2021). Särskilt attackerar teorier och aktivism som syftar till social rättvisa som ”feministteori, feminismaktivism och marxism” (Sager & Mulinari 2018; Gunnarsson Payne & Korolczuk 2021).

Upprepningen av begreppet genusindoktrinering känns igen från en internationell antigenusdiskurs som fokuserar skola och utbildning (se t.ex. Graff & Korolczuk 2021; Venegas 2021). Genusindoktrinering som begrepp är därför viktigt att stanna upp vid för att undersöka vad det gör, vilken mening det ger åt jämfästldhet och genus (Ahmed 2004; Laclau & Mouffe 1985). Indoktrinering innebär att inläring sker med tvång vilket är utmärkande för diktaturer (jfr Scott 2019). Här skrivs det samman med ordet genus – genusindoktrinering – vilket ger genus en totalitär innebörd. Detta är en sammanfogning som sker runt om i världen och inte bara i Sverige (se ex. Kuby 2017; Butler 2019). Också ordet överideologi – som även återfinns i bland annat Ivar Arpis texter (Martinsson 2020) – är av samma skäl viktigt att närma sig. Om ideologi förstås som dåligt blir överideologi än mer genomgripande och därmed ännu mer hotande. I debattartikeln beskrivs denna överideologi som ett hot mot lärosätenas akademiska frihet och undervisningsfrihet. Med begrepp som indoktrinering och överideologi framstår genusvetenskap alltså som en fara för kunskapsbildningen som därmed måste elimineras (Ahmed 2005; Mouffe 2018; Graff & Korolczuk 2021).

Nu är inte partierna på högerkanten de enda som vill försvara en hotad akademisk frihet. Även andra partier har uppmärksammat att den akademiska friheten är hotad. Uppfattningar om vad hotet består av varierar dock. Problemet för regeringspartiet Socialdemokraterna

har bland annat varit att forskare och ämnesinriktningar hotas. Ett tillägg har därför gjorts i högskolelagen (Ändringar i högskolelagen 2020). I en debattartikel publicerad både i *Barometern* och på Regeringskansliets hemsida lyfte minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans tillsammans med utbildningsutskottets ordförande och en ledamot i samma utskott ett av flera viktiga skäl till tilläggets tillkomst:

Att stärka den akademiska friheten krävs när hot och hat riktas mot forskare även i Sverige. Men också då politiska företrädare i det högerkonservativa blocket i Sveriges riksdag attackerar forskning inom vissa områden som konst och jämfästldhet, eller ifrågasätter kurser vid Sveriges lärosäten. (Ernkrans, Svantorp & Kronstål 2021)

I denna debattartikel, liksom i förarbeten till lagen, lyfts det alltså fram att regeringen fann det nödvändigt att skydda vissa forskares akademiska frihet från det högerkonservativa blocket.

Lagen, och hur den ska tolkas, är som Ernkrans med flera också skriver i debattartikeln, emellertid en sårbar konstruktion. Sitter de högerkonservativa vid makten tolkas naturligtvis lagen utifrån deras antagonistiska forskningspolitik. Vad som kommer att skyddas av lagen är därmed en öppen fråga.

ARW: kroppar och kulturer som inte passar in

Universitetet ska främja och iaktta jämfästldhet mellan kvinnor och män och verka för breddad rekrytering (Högskolelagen 1992:1434). Genom breddad rekrytering ska universitetet nå fler och den akademiska friheten ska kunna bli en tillgång för människor med olika bakgrunder. Vetenskapsrådet manar i syfte att öka kvalitén och bidra till forskningens förnyelse till reflektioner kring om det finns något köns- eller genusperspektiv att lägga på studien forskare söker medel för (Vetenskapsrådet 2022). ARW har länge kritiserat jämfästldhetsintegrering av det här slaget. I debattartiklar och i en intervjuserie på Youtube pekar de ut en risk med att fler kvinnor kommit in på universitetet (ARW 2021b; Bard m.fl. 2020). Även om man inte, som grundaren för ARW professorn i teoretisk filosofi Erik J Olsson påpekar, ska hindra kvinnor från att söka sig till universitetet eftersom det vore diskriminering, så menar han att de utgör ett problem för yttrandefrihet, kvalitet och produktion. I youtubeserien *In Depth-Conversation* ägnas ett avsnitt om feminin kultur i akademien. Här intervjuas Olsson av Melina Tsapos, doktorand i samma ämne som Olsson. Hon börjar intervjun med att konstatera att det som nu ska diskuteras är en kontroversiell fråga, ”vissa menar”, säger hon bland annat ”att det är nästan för tabubelagt så att de vågar inte prata om det fast de tycker att det är viktigt”. Därefter sammanfattar hon vad ARW och dess grundare tidigare skrivit om kvinnor och feminin kultur i akademien:

Men ARW [...] har vågat säga vad de tycker om feminin kultur och dess påverkan på samhället i stort men också på universiteten specifikt. De har menat att det finns ett samband mellan växande feminin kultur och andelen kvinnor eller kvinnliga deltagare vid universiteten och det är en orsakande faktor till att det faktiskt gått sämre för den svenska akademien jämfört med andra länder. (ARW 2021b)

Hon frågar ”kan den biologiska kvinnan ta ansvar för ett samhälle med feminin kultur?” och vänder sig därefter till Olsson som suttit bredvid och lyssnat. Upprepandet av att det är kontroversiellt och tabubelagt och att ARW ”vågar” skapar en idé om en motkultur eller motrörelse gentemot en rådande hegemonisk ordning och positionerar ARW som en stark och modig politisk röst (se Mouffe 2018).

Olsson knyter an till Tsapos och berättar om hur ARW under en 10-årsperiod dokumenterat ärenden där den akademiska friheten kränkts eller yttrandefrihet och meritokrati hotats. Det är för akademien centrala begrepp som nu knyts till frågan om kvinnors närvaro och den kultur de sägs föra med sig in på universitet (jfr Korolczuk 2020). Olsson menar att det är just kvinnliga chefer och kvinnor som reagerar på ett problematiskt sätt då de månar mer om relationer och därför är känsliga och oroade för att man ska kränka andra. Denna oro leder till att kvinnor kan vilja hindra vissa talare och föreläsare med farliga åsikter att komma till tals, menar Olsson. Det kan också leda till att de inte säger ifrån om en avhandling är dålig. I denna genusbinära retorik diskvalificeras och delegitimeras kvinnor som akademiska subjekt (Korolczuk 2020). Män är i kontrast, enligt Olsson, mer tävlingsinriktade (ARW 2021b). Grunden till kvinnornas känslighet är, menar Olsson, biologisk. Olsson anser vidare att detta förstås är en hypotes men att han är kritisk mot att den inte kan diskuteras, att det är tabu. Tsapos gör flera försök att utmana Olsson genom att påpeka att maskulina universitet har fler kvinnliga professorer och att det finns män som också hävdar att snällhet är viktigt. Exempelen bortförklaras dock av Olsson. Han vänder sig också emot att man skulle definiera det icke tävlingsinriktade sättet att vara på ett mer könsneutralt sätt för att därmed möta kritiken:

Feminin kultur antyder att det skulle vara fel på kvinnor och så vidare så därför har vi talat om att vi kanske skulle kalla det för mjuka värden istället och sådana där saker, för det är mer uppenbart att både män och kvinnor kan hantera mjuka värden men feminin kultur låter mer knutet till det kvinnliga könet liksom så där har vi en öppen dialog inom ARW, men det vore ett sätt att möta meningsmotståndarna [...] men jag gillar inte det där med mjuka värden. Det finns ändå en kausal komponent där, det är inte en tillfällighet att de mjuka värdena ökar i betydelse, utan det har att

göra med att vi har en mycket större kvinnlig representation i offentlig sektor och inte minst i högskolan.

Kvinnokropparna är alltså kopplade till den för universitetet förment problematiska kulturen. Därefter ställer Tsapos frågan om det inte är så att kvinnor tvingats iscensätta kvinnliga värden. Återigen går dock Ohlsson tillbaka till biologin.

Viljan att söka svar i en biologi som beskrivs som oföränderlig är utmärkande för antigenusrörelsen (Kuhar & Paternotte 2017). Kategorierna görs stadiga. Med Olssons resonemang följer också att det är vissa förmågor och perspektiv som görs till de rätta. De kroppar och den kultur som definieras som manliga och maskulina får utgöra normen i akademien. Olsson vill se ”mer konkurrens” och mindre ”snällhet”. Dessa drag är viktigt för kvalitén och för att akademien ska kunna som Olsson uttrycker det: ”korrigera samhället”. Yttrandefrihet ställs också mot arbete för arbetsmiljö som Olsson menar är ett annat uttryck för feminin kultur. Olsson lyfter vidare fram betydelsen av meritokrati och att män citeras mer än kvinnor vilket han menar utgör ett visst mått på kvalitet. Det här kan, som Lundgren gjorde redan 1996, ifrågasättas. Citerande är ingen neutral praktik (Lundgren 1996; Hemmings 2005).

De kroppar som för med sig denna kultur in i akademien ska anpassa sig till en mer tävlingsinriktad maskulin kultur, trots – om jag följer Ohlssons resonemang rätt – att detta faktiskt skulle vara i strid med den biologiska predestineringen. Därmed sätts en gräns för vilka kroppar och vilken ”kultur” som ska få tillgång till den akademiska friheten att, utifrån sin position, alternativt sin biologi, självständigt få formulera frågor, problem och metoder (Scott 2019). Ytterst handlar det, för både ARW och statens jämställdhetssträvanden, om vilka kroppar och kulturer som ska få vara och göra avtryck på universitetet.

Studentrörelserna

I november 2021 anordnade den av Margret Thatcher grundade föreningen *New Direction Young Leaders Academy* med stöd av Oikos och Konservativa förbundet ett internationellt möte på Skokloster slott. Syftet med *New Direction* är att dra samman unga aktivister och ledare från olika delar av Europa för att de ska mötas och bilda sig i konservatism och ”europiska värderingar”. På mötet framträdde äldre konservativa förespråkare, journalister och debattörer såsom Rebecka Weidmo Uwell, Yoram Hazony, Dan Korn och Ivar Arpi. Det anordnades också en panel med den förklarande texten ”Regarding conditions and opportunities to protect academic freedom and to create a conservative counterculture on campus”. Texten är mobiliserande med sin vilja att skapa en motkultur som ska skydda något så centralt som akademisk frihet från en uppfattad problematisk hegemoni (jfr Corredor 2019). Panelister var Julian

Kroon, ordförande för den svenska studentföreningen *Konservativa förbundet*, Chase Alexander Jordal från motsvarande förening i Norge: *För alle konservative studenter* (FAKS) och Andre Popovski från den anrika studentföreningen *Heimdal* i Uppsala. Moderator var Arvid Hallén, programdirektör på OIKOS, en tankesmedja med kopplingar till SD. Tre av dem bar mörka kavajer eller kostymer samt slips, den fjärde ljus kavaj och polotröja. Maskulinitet iscensattes på ett traditionellt sätt (Stadin 2010). De sista minuterna hölls en frågestund där enbart män ställde frågor. Den totala mansdominansen i panelen visar hur man valt att presentera den unga konservativa rörelsen i Sverige och Norge idag. Det är ett performativt eller konstituerande tillfälle av betydelse både för dem som deltar och för sådana som jag som står utanför (Butler 1993).

Panelen återkom vid flera tillfällen till frågor om genus och genusvetenskap vid universitet. Ett första tema handlade om kurserna i genusvetenskap och framför allt om dem som läser kurserna. FAKS representant berättade hur han själv ”tatt et fag på spøk” (vilket betyder ungefär att ha läst en kurs på skoj). Det var en genuskurs. ”Jag ville bare se om det var så galt som man ville ha det til og jeg var vel en av to menn i en svær [stor] sal med kvinnfolk”, uppger Jordal. Jordals berättelse om kontexten i vilken han kom att ställa en motfråga är värd att stanna upp vid eftersom den är så meningsskapande. Han väljer att köna sig själv och dem han talar om. Det är alltså en berättelse där han menar att kön spelar roll. Han använder begreppet ”kvinnfolk” vilket, är en nedsättande och sexualiserad förståelse av kvinnor. Norsk ordbok, Trex och Glosbe ger exempel på hur begreppet används och förklarar på norska alternativt översätter till svenska; Vann er som et *kvinnfolk* slu og ustabil (Vattnet är som en kvinna listigt och ombytligt). Jeg trur hun er et godt støkke kvinnfolk, jeg (Hon är nog jävligt bra i sängen). Detta ”kvinnfolk” läser också ett ämne som Jordal har fått uppfattningen om ska vara galet. Även det ger mening åt kvinnorna i salen, de läser ju något som är galet. Han ser också kvinnorna som en stor grupp och han och den andre mannen som särskilda. Läraren på kursen hade, enligt Jordal, föreläst om ”att män på tvärs av kulturer har en tendens att ta livet av kärestan om de är utro” [otrogna]. Jordal hade då frågat om det hade något med evolution eller biologi att göra, vilket kan beskrivas som en standardfråga kommen från konservativa antigenusdebattörer som Jordal (Kuhar & Paternotte 2017). Frågan hade, enligt Jordal, fått de andra studenterna att börja skratta. Jordal menade att situationen kunde liknas med att säga något om kreationism på en biologilektion. I jämförelsen med kreationism på en biologilektion blir dock Jordal själv kreationisten. En annan mer trolig tolkning är att han uppfattar sin egen ståndpunkt, om biologins och evolutionens betydelse, som motsatsen till kreationism. I den tolkningen blir det studenterna i salen, de som

avfärdade frågan om biologi och evolution (om de nu gjorde det), kreationisterna, en suspekt religiös och antimodern grupp. Jordal konstaterade därefter att på de flesta andre ”fag [discipliner] är det ikke så ille” som i genusvetenskap gällande inflytandet från så kallade ”wokerörelser”, det vill säga rörelser som manar människor att agera mot orättvisor baserade på kön och ras.

I berättelsen om motfrågan är det inte främst ämnet genusvetenskap som fokuseras och demoniseras utan de kvinnliga genusstudenterna. Ett andra tema under paneldebatten handlade om den mer generella förflackningen av universitetsstatusen:

Vi har ett samfunn som vil ha alle i högre utdanning, hvorfor är det et poeng i seg sjelv? Universitetet har blitt mer av at produsera grader i det ene eller andre meningsløse faget istedet for at faktiskt danne folket. I Norge har mange høyskoler nu blitt gjort om til universiteter og for at smykke seg i universitetstiteln og noe av det rareste man nå har begynt att produsere er at man nå kan ta doktorsgrad i sykepleje [sjukskoterska]”

Han gör en konstpaus och säger att det är ju konstigt, att en sjuksköterska ska bli doktor.

Ett tredje genusrelaterat tema var betydelsen av att våga vara kontroversiell. Till exempel beskrevs hur FAKS, som upprepar en tydlig genusbinär retorik, hade bjudit in till en diskussion om ”det tredje könn og sänne spørsmål”, och då hade det blivit motdemonstrationer. I panelen ansågs också wokerörelsen vara mycket problematisk och man menade att den *smögs* in i universitetets verksamheter ovanifrån, och att till och med professorerna är rädda. En elit som styr universiteten över kollegierna frammanas och skiljs ut som problemet. Också genusvetenskap och genusperspektiv blir förknippade med denna elit, ett konstruerande som hör till en klassisk populistisk mobiliserande tradition (Mouffe 2018). Samtidigt betonades det alltså att många studenter gör en hel del motstånd. Popovski gav ett anekdotiskt exempel. Hans flickvän hade läst arkitekturhistoria och Popovski berättade att:

då hade det smugits in genus och hur man ska applicera genus på konsthistoria. Så det är klart att det finns men vi som studenter behöver också ta vår del och bekämpa allt med den här wokekulturen.

Kamp för social rättvisa ska alltså exkluderas. Genus förstås som skumt, något som just ”smygs in” ovanifrån och som skapar rädsla. Genusforskning klibbas ihop med känsla av fara (se Ahmed 2005). Popovskis manande till mobilisering är en uppmaning han inte bara delar med Jordal utan också med Kroon:

Jag tror att en väldigt bra ände och börja i är att fråga "Vad är egentligen akademisk frihet?" Och jag tror att en typ av bredare definition som vi alla kan enas kring är en frihet att kunna forska och ge uttryck för vilka åsikter som helst men att kunna forska och ge uttryck för vilka åsikter som helst betyder ju inte att all vetenskap är likvärdig. Det finns ju ett motto på Uppsala universitet som många förväxlat med... det kan framstå som orwellianskt men egentligen tycker jag att det är väldigt bra och det går något i stil med "Att tänka fritt är stort men att tänka rätt är större". Och då är frågan, vad innebär det? Jo det innebär i grund och botten att det finns saker som är rätt och det finns saker som är fel, det finns bra vetenskap och det finns bra forskning, det finns dålig forskning där genusvetenskap är ett sådant exempel. Och det som vi som konservativa måste göra är dels att åberopa den här rätten att få yttra sina åsikter men att inte bara stanna där utan att gå vidare och också kritisera dålig vetenskap (Tankesmedjan Oikos 2021).

Genusvetenskap avfärdas även här som dålig vetenskap *i sig*, och som något man alltså ska mobilisera mot. Det är det som konservativa studenter uppmanas göra av sina ledare: Kritisera genusvetenskap och genusforskning. Ett viktigt budskap under panelen var att det är lätt att tro att man som konservativ är i minoritet men egentligen är man med i något mycket större. Moderatoren stakade ut framtiden i sin sammanfattning: "Stå på er, skapa egna miljöer, organisera er, ha roligt så vinner vi!"

Att de valt att enbart lyfta fram män i panelen fick mig att söka upp organisationernas hemsidor och sidor på Facebook. Var mansdominansen vid panelen kanske bara en tillfällig händelse? Syftet med hemsidor är ju just att tala om vem man är och vad man vill som organisation. I en politisk rörelse som denna så är naturligtvis hemsidorna viktiga också för att förmedla vad den konservativa rörelsen står för och vilket samhälle man vill skapa. På FAKS hemsida fanns den 30 december 2021 en uppräkningslista av dem som bjudits in att tala och det var enbart män. Under det dryga senaste året hade 15 talare bjudits in till Heimdal, två av dem var kvinnor. På Konservativa förbundets hemsida under fliken debatt fanns 42 texter varav fyra var skrivna av kvinnor. Under fliken "ledare" fanns 45 texter, en av dem var skriven av "admin" och två av dem var skrivna av en kvinna. Genom denna praktik görs ledarskap och politisk ideologi till ett uppdrag för män. Kvinnor exkluderas nästan totalt från den politiska arenan, blir icke igenkännbara eller erkända som politiska talande subjekt (Butler 2004).

Konservativa förbundets hemsida är den mest proffsiga med vackra och mycket för en konservativ rörelse betydelsemättade bilder av gammal arkitektur från

Stockholm. FAKS hemsida ger ett "gör det själv"-intryck, man visar bland annat med amatörmässiga bilder hur man har möten i vanliga lägenheter. Under uppräkningslistan av alla de män som man bjudits in att tala, finns en kort illustrerad text om FAKS "syklubb". Bilden visar en grupp kvinnor som handarbetar. Klickar jag vidare kan jag läsa att syklubben under ledning av en kunnig bildkonstnär har ett fokus på traditionellt norskt handarbete som hardangersöm. Det är sålunda en traditionell könsordning jag möts av när jag tar del av FAKS hemsida. Män talar om norsk nationalism, kvinnorna återskapar det norska handarbetet. Jag vill understryka att det finns kvinnor i styrelsen för FAKS och att jag inte lägger någon värdering i vad som är viktigast, talet eller sömnaden. Vad jag däremot vill peka på är den binära könade uppdelningen som kan definieras i linje med organisationens ambition som en form av heteronormativ genuskonservatism (Butler 1990).

Avslutande diskussion

I den här artikeln har jag följt talet om akademisk frihet när det upprepas av en mobiliserande antigenusrörelse. Akademisk frihet antas hotas av pålagor om jämställdhet. Genusvetenskap sägs vara ideologisk och därmed ovetenskaplig. Denna förmenta ovetenskaplighet gör att politiker från etnonationalistiska och konservativa partier samt andra förespråkare för antigenusrörelsen kan sätta sig över etablerade liberala betydelser av akademisk frihet och ställa krav på eller få bort just dessa forskningsfält från universiteten. På samma grunder menar de att så kallad wokekultur bör fördrivas från universiteten. Ett högt antal kvinnor på universitetet blir för dem ett hot mot forskning och högre utbildning som sådan, eftersom de för med sig en feminin kultur. Ett kunskapsområde som länge dominerats av kvinnor, sjuksköterskeyrket, görs till icke forskningsvärt och kvinnliga genusstudenter förlöjligas. Det som tidigare i en liberal diskurs uppfattats som gott och eftersträvarvärt, som fler kvinnor på universitetet, får alltså en helt annan mening när den upprepats genom en antigenusdiskurs. Mobiliseringen sker också genom att studenter manas att gå emot vad man kallar genus. ARW lobbar, debatterar och spelar in filmer och SD vill styra om budgeten till universitetet. Det räcker dock inte med att bara kritisera universitetet. Det ska också *återupprättas* som ideal – såsom det *borde* vara, och kanske en gång *har varit*, enligt antigenusrörelsens ideologiska föreställningsvärld. Indirekt formas i exemplet samtidigt en föreställning om en objektiv vetenskap, en rationell forskare och en neutral politiskt mobiliserande subjektivitet – samtliga maskulint konoterande. Ett rationellt konservativt könat "vi" och universitet blir en form av politisk figuration. Sammantaget identifierar jag dessa exkluderingssträvanden som en antagonistisk forskningspolitik och mobilisering.

Antigenusrörelsens vilja att få bort vissa ämnen, forskningsfält kulturer som sägs följa med

vissa kroppar och behöver förstås mot bakgrund av universitetens pågående arbete med jämställdhetsintegrering och breddad rekrytering. I dessa är målet att fler ska få möjlighet att utveckla kunskap och att olika perspektiv behövs. Att återkommande, som Vetenskapsrådet gjort, mana till reflektioner kring om det finns något genusperspektiv att lägga på en studie man söker medel för, kan då ses som ett uttryck för att forskare förväntas utmana de diskurser om vetenskaplighet som de formats av. Att mana till att utveckla fler perspektiv och ta ansvar för vad som exkluderats kan ses som ett exempel på en agonistisk vetenskapspraktik. Det råder sålunda en strid om vad som är viktigt för universitetet, vem som är mest ämnad att forska och vilka kroppar och könade kulturer som är viktiga respektive utgör ett hot. Det här innebär bland annat att lagen om akademisk frihet, som nu ger ett skydd också för genusforskning och andra utsatta forskningsinriktningar, i ett annat politiskt sammanhang kan komma att bli ett skäl för att utplåna vissa vetenskapinriktningar och inte arbeta för jämställdhet och breddad rekrytering.

För att en demokrati ska kunna utvecklas krävs ett skydd och arbete för att olika sorters kroppar (och eventuellt tillhörande kulturer eller perspektiv) ska få åtnjuta privilegiet av akademisk frihet, och utveckla en oförutsägbar pluralism av kunskapande. När talet om akademisk frihet formuleras inom en antigenusdiskurs riskerar den, som min analys visat, dock att leda till motsatsen, nämligen till patriarkala utslutningsmekanismer där enbart vissa perspektiv och grupper värnas.

Författarpresentation

Lena Martinsson är professor i genusvetenskap och docent i etnologi vid Göteborgs universitet. Hon forskar om transnationella sociala rörelser och om politisk subjektivitet i skolan.

Referenser

Källor

- ARW (2021a) ”150 ARW-inlägg och 50 debattartiklar senare: den akademiska friheten blir lag i Sverige” <https://academicrightswatch.se/?p=4615> [20211220].
- ARW (2021b) Does Feminine Culture Obstruct Academic Freedom <https://academicrightswatch.se/?p=4714>, [20211230].
- ARW (2018) ”Medborgerlig samlings program bäst för akademisk frihet” <https://academicrightswatch.se/?p=3350> [20211230].
- Andersson, Tobias (2019) Stoppa finansieringen av genusteori inom högre utbildning. Riksdagsmotion 2019/20:813.
- Ernkran, Matilda m.fl (2021) ”Akademisk frihet krävs för att försvara akademien”. *Barometern*. 26 mars 2021.
- Heberlein, Ann, Madison, Guy, Olsson, Erik J. & Zetterholm, Magnus (2020). ”Kvinnor hotar det fria ordet vid universitet”. *Expressen* 8 juni 2020.

- Högskolelagen 1992:1434: Utbildningsdepartementet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/hogskolelag-19921434_sfs-1992-1434
- Jomshof, Richard m.fl. (2014) Forskning och högre utbildning. Motion till riksdagen 2014/15:2944.
- Kuby, Gabriele (2017) *The Global Sexual Revolution: Destruction of Freedom in the Name of Freedom*. Sydney: Parousia Media.
- Reslow, Patrik m.fl. (2019). ”Stoppa genusindoktrineringen”. *Altinget* 8 april 2019.
- Rubbestad, Michael, m.fl. (2019). En förskola i världsklass. Motion till riksdagen 2019/20:617.
- Tankesmedjan Oikos (2021). Panelsamtal - KF, FAKS & Heimdal om värnandet av den akademiska friheten. Youtube 20211220 <https://www.youtube.com/watch?v=7eg5QiT5n3g> [20211230].
- Vetenskapsrådet (2022) *Är köns- och genusforskning relevant i din forskning*. <https://www.vr.se/soka-finansiering/krav-och-villkor/beakta-kons--och-genusperspektiv.html> [20220122].
- Ändringar i högskolelagen för att främja den akademiska friheten och tydliggöra lärosätenas roll för det livslånga lärandet (2020) U2020/03053/UH <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2020/05/andringar-i-hogskolelagen-for-att-framja-den-akademiska-friheten-och-tydliggora-larosatenas-roll-for-det-livslanga-larandet/>.

Litteratur

- Ahmed, Sara (2004). *The cultural politics of emotion*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Butler, Judith (2019). Anti-Gender Ideology and Mahmood’s Critique of the Secular Age. *Journal of the American Academy of Religion*, 87(4), 955–967. <https://doi.org/10.1093/jaarel/lfz083>
- Corredor, Elisabet S. (2019). Unpacking “Gender Ideology” and the Global Right’s Antigender Countermovement. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 44 (3), 613–638.
- Graff, Agnieszka, & Korolczuk, Elzbieta (2021). *Anti-Gender Politics in the Populist Moment*. Routledge: London.
- Grzebalska, Weonika, Kovatz, Eszter & Petó, Andrea (2017). The Symbolic Glue. *Political Critique* 13-01-2017.
- Gunnarsson Payne, Jenny (2019). “Därför attackerar genusvetenskapen”. *Dagens arena*. 28 juli 2019. <https://www.dagensarena.se/essa/darfor-attackerar-genusvetenskapen/>, nedladdat 20211229
- Gunnarsson Payne, Jenny & Korolczuk, Elzbieta (2021). Antigenuspolitik -från globala diskurser till lokala strategier. I: Edenberg, Emil, Tornhill, Sofie & Åse, Cecilia (red) *Feministiska perspektiv på global politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Gunnarsson Payne, Jenny & Tornhill, Sofie (2021). The enemy’s enemy: feminism at the crossroads of neoliberal co-optation and anti-gender conservatism. *Journal of Political Ideologies*. <https://doi.org/10.1080/13569317.2021.1921937>
- Haraway, Donna (1988). Situated knowledges: the science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist studies*. 14(3), 575–599.
- Hemmings, Claire (2005). Telling Feminist Stories. *Feminist Theory*. 6. 115–133. <https://doi.org/10.1177/1464700105053690>

- Johansson Wilén, Evelina, Carlsson, Vanja & Söderberg, Johan (2021). Jämställdhetspolitik som ideologi eller vetenskap? *Tidskrift för genusvetenskap*. 42(1), 11–34.
- Korolczuk, Elzbieta (2020). Counteracting Challenges to Gender Equality in the Era of Anti-Gender Campaigns: Competing Gender Knowledges and Affective Solidarity. *Social Politics*, 27(4), 694–717.
- Kuhar, Roman & Paternotte, David (red.) (2017). *Anti-gender campaigns in Europe: mobilizing against equality*. London: Rowman & Littlefield International, Ltd.
- Laclau, Ernesto & Mouffe, Chantal (1985). *Hegemony & socialist strategy*. London: Verso.
- Lundgren, Britta (1990). *Allmänhetens tjänare. Kvinnlighet och yrkeskultur i det svenska postväsendet*. Stockholm: Carlssons.
- Lundgren, Britta (1996). Kön och genealogi i etnologisk ämneshistoria. *Åtskilja och förena*. Stockholm: Carlssons.
- Lundgren Britta (2020). Limpan i radiogrammofonen – eller En berättelse om akademien I: Lundgren, Britta m.fl (red). *Möjligheter och mellanrum. Berättelser om genus och akademiska livslopp*. Göteborg: Makadam förlag.
- Martinsson, Lena (2020). When Gender studies becomes a threatening religion. *European Journal of Women's Studies*, 27(3), 293–300.
- Martinsson, Lena & Ericsson, Mathias (2022) 'Fight pandemics with protective masks or gender?' Emerging collective identities and anti-gender movements on Twitter during the COVID-19 crisis in Sweden. *Feminist Media Studies*. <https://doi.org/10.1080/14680777.2021.2009898>.
- Marcus, George E. (1995) Ethnography in/of the world system: The Emergence of Multi-Sited Ethnography. *Annual Review of Anthropology* 24, 95–117.
- Mouffe, Chantal (2018). *For a Left Populism*. London: Verso.
- Mouffe, Chantal (2013). *Agonistics. Thinking the world politically*. London: Verso.
- Mulinari, Diana & Neergaard, Anders (2014). We are Sweden Democrats because we care for others: Exploring racisms in the Swedish extreme right. *European Journal of Women's Studies* 21(1), 43–56.
- Norocel Ov Christian, Hellström Anders & Bark Jörgensen, Martin (red) (2020). *Nostalgia and Hope: Intersections between Politics of Culture, Welfare, and Migration in Europe*. Cham: Springer.
- Norocel, Ov Christian (2018). Antifeminist and “Truly Liberated”: Conservative Performances of Gender by Women Politicians in Hungary and Romania. *Politics and Governance* 6(3), 43–54. <https://doi.org/10.17645/pag.v6i3.1417>
- Pink, Sarah, Horst, Heather, Postill, John, Hjorth, Larissa, Lewis, Tania & Tacchi, Jo (2016). *Digital ethnography: principles and practice*. 1st edition. London: SAGE.
- Sager, Maja & Mulinari, Diana (2018) Safety for whom? Exploring femonationalism and care-racism in Sweden. *Women's Studies International Forum*, vol 68, 149–156.
- Scott, Joan W. (2019). *Knowledge, Power, and Academic Freedom*. New York: Columbia University Press.
- Siim, Birte, Saarinen Aino & Krasteva, Anna (2019). Citizens' Activism and Solidarity Movements in Contemporary Europe: Contending with Populism. I: Siim, Birte m.fl (red). *Citizens' Activism and Solidarity Movements*. Palgrave Studies in European Political Sociology. https://doi.org/10.1007/978-3-319-76183-1_1.
- Stadin, Kekke (2010) *Maktens män bär rött*. Stockholm: Carlssons.
- Titley, Gavan (2020). *Is free speech racist?* Cambridge, UK: Polity.
- Venegas, Mar (2021): Relationships and sex education in the age of anti-gender movements: what challenges for democracy? *Sex Education*. <https://doi.org/10.1080/14681811.2021.1955669>.

How to cite this article: Lena Martinsson. 2022. Är akademisk frihet patriarkal? Antigenusmobilisering och akademisk frihet i en svensk kontext. *Kulturella Perspektiv*, vol. 31. Tema: Hierarkier, s. 1–9.

Mottagen: 26 januari 2022   **Accepterad:** 22 juni 2022   **Publicerad:** 16 augusti 2022

Copyright: © 2022. Författaren/författarna. Detta är en Open Access-artikel som distribueras enligt Creative Commons, licens CC-BY 4.0, som tillåter obegränsad användning, distribution och reproduktion i samtliga medieformat, förutsatt att ursprunglig(a) författare och källa uppges. Se <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Kulturella Perspektiv — Svensk etnologisk tidskrift, ISSN 1102-7908, är en expertgranskad Open Access-tidskrift som publiceras av Föreningen Kulturella Perspektiv.

OPEN ACCESS